

Tasapainoista alkoholipolitiikkaa

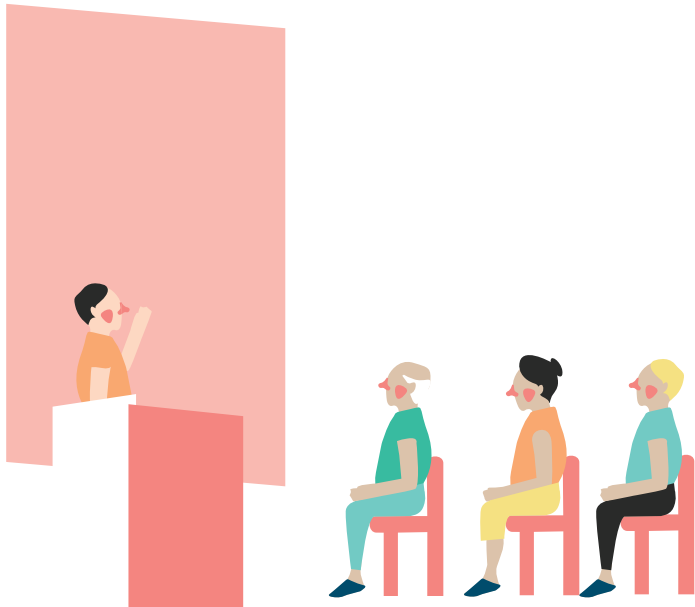

Millaisia päätöksiä kansalaiset haluavat?

69 %

kansalaisista kokee, että tutkitun tiedon ja asiantuntijoiden kuulemisen pitäisi vaikuttaa nykyistä enemmän alkoholipoliittiseen päätöksentekoon.

(Kyselytutkimus, EHYT 2022)

Vastuullisen alkoholipolitiikan aika

Talouden ja terveydenhuollon kuormituksen kanssa painiva Suomi tarvitsee vastuullista ja pitkälle tulevaisuuteen katsovaa alkoholipolitiikkaa. Päätösten lähtökohtana tulee olla ihmisten terveys ja hyvinvointi tutkittuun tietoon perustuen.

Haittoja vähentävän alkoholipolitiikan tärkeimpiä välineitä ovat alkoholin verotus, saatavuuden, myyntipaikkojen ja mainonnan rajoittaminen sekä ehkäisevä päihdetyö.

Suomalaisen yhteiskunnan kriisinsietokykyä koetellaan: talouden näkymät ovat heikkoja, koronapandemian myötä on syntynyt merkittävää hoitovelkaa, pula sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöstä on heikentänyt palveluiden saatavuutta ja koko Euroopan turvallisuustilanne on muuttunut epävarmemmaksi.

Alkoholin saatavuutta ei tule lisätä, koska se kasvattaisi alkoholista johtuvia terveydellisiä, sosiaalisia ja taloudellisia haittoja.

Kriisien keskellä alkoholimarkkinoiden vapauttaminen ja alkoholin saatavuuden helpottaminen olisi lyhytnäköinen poliittinen ratkaisu, joka johtaisi päihdehaittojen lisääntymiseen ja kielteisiin vaikutuksiin koko yhteiskuntaan. Hyvä uutinen on, että **vastuullisen ja pitkäjänteisen alkoholipolitiikan toteuttamiseksi on runsaasti tutkittua tietoa.**

Miten alkoholihaittoja vähennetään?

Alkoholi ei ole tavallinen kulutustuote vaan päihde, josta aiheutuu mittavia ja kaikkia koskettavia haittoja.

Alkoholi kuormittaa useita sektoreita sosiaali- ja terveydenhuolosta poliisiin sekä pelastustoimeen. Miljardien eurojen haittakustannukset tulevat pääosin julkisen sektorin maksettaviksi. Alkoholiin liittyvä sääntely on hyvin perusteltua yksilöille, yhteisölle ja koko yhteiskunnalle koituvien haittojen ja kustannusten vuoksi.

Vaikuttavia keinoja alkoholihaittojen vähentämiseksi ovat:

- Alkoholijuomien saatavuuden sääntely (mm. myyntipisteiden määrä ja myyntiajat)
- Alkoholijuomien verotus ja hinnoittelu
- Alkoholijuomien markkinoinnin ja mainonnan rajoittaminen
- Ehkäisevä päihdetyö yksilö- ja yhteisötasolla

Kyseiset keinot ovat myös kustannustehokkaita: haittojen vähentämisestä syntyy enemmän säästöjä, kuin mitä toimien toteuttaminen maksaa.

Monia näistä Maailman terveysjärjestö WHO:n ja OECD:n suosittelemista keinoista toteutetaan jo nyt Suomen alkoholipolitiikassa. Suomi on ollut edistysellinen esimerkiksi rajoittaessaan ensimmäisenä maana maailmassa sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa alkoholin mainontaa.

61 %

kansalaisista pitää alkoholipoliittisia rajoituksia Suomessa sopivina tai katsoo, että niitä tulisi tiukentaa.

(Alkoholipoliittiset mielipiteet 2022, THL.)

Alkoholin haittoja muille kuin käyttäjälle itselleen

työturvallisuuden
vaarantuminen

pahoinpitelyt, tapot ja
muut väkivaltarikokset

työpoissaolot

työkyvyttömyyden
kustannukset

järjestyshäiriöt
julkisilla paikoilla

lähisuhdeväkivalta

terveydenhuollon
kustannukset

poliisin ja pelastustoimen
kustannukset

lasten tarpeiden
laiminlyönti

alentunut
tuottavuus

riskikäyttäytyminen,
mm. tartuntataudit

liikenne-
onnettomuudet

vanhemmuuden
ongelmat ja
avioerot

sikiön fetaali-
alkoholisyndrooma
(FAS) ja muut vakavat
kehityshäiriöt

ilkevallan kulut

tulipalot

oikeudenkäyntien
kulut

Kansanterveys vai elinkeinon etu?

Alkoholipolitiikan iso haaste on alkoholielinkeinon - eli taloudellisten intressien vaikutus päätöksentekoon. Alkoholia myydään Suomessa noin 5 miljardilla eurolla vuodessa, josta Alkon liikevaihto on noin 1,3 miljardia. Valtavasta myyntivolyymista yksityinen kaupan ala ottaisi mielellään nykyistä suuremman osuuden.

Suomessa kaupan alan pitkäaikainen vaatimus on ollut: "viinit ruokakauppoihin". Kyse ei ole todellisuudessa vain viineistä, vaan tehdyt esitykset ovat koskeneet kaikkien viinin vahvuisten eli alle 15-prosenttisten juomien myyntiä yksityisissä liikkeissä.

Tällainen muutos tarkoittaisi sitä, että nykyistä vahvempaa alkoholia voitaisiin myydä noin 6400 myyntipisteessä nykyisen noin 370 Alkon sijaan. Myyntipaikkojen moninkertaistumisen lisäksi yksityiseen myyntiin liittyy hintakilpailu, voiton tavoittelu ja myynnin edistäminen.

Jos kaupoissa sallittaisiin alle 15-prosenttisten juomien myynti, se vapauttaisi kilpailulle jopa 75 prosenttia Alkon myynnistä (100 % alkoholina). Muutos murentaisi nykyjärjestelmän EU-oikeudellisen perustan kansanterveyden edistämisessä. Tämä tarkoittaisi, ettei nykyisellä yksinoikeusjärjestelmällä olisi edellytyksiä jatkaa toimintaansa. Markkinoiden vapauttaminen johtaisi todennäköisesti - ei vain viinien vaan - myös väkevien myyntiin ruokakaupoissa.

Väestön hyvinvoinnin näkökulmasta on selvää, että sellaisia poliittisia päätöksiä ei tule tehdä, joilla alkoholin saatavuutta, myyntipaikkoja ja myynnin edistämistä lisättäisiin merkittävästi nykyisestä. Vastuullista ei ole kasvattaa alkoholiteollisuuden voittoja sosiaalisten ongelmien kustannuksella.

Tutkimusten mukaan alkoholin tuominen yhä vahvemmin arkisiin ympäristöihin johtaa kulutuksen sekä alkoholihaittojen kasvuun.

Kaikki kansalaiset asioivat ruokakaupoissa. Kauppojen näyttävästi sijoitelluilta alkoholijuomien myyntihyllyiltä ei voi välttyä kukaan, olipa kyseessä sitten lapsi tai päihderiippuvuudesta toipuva. Haittojen ennaltaehkäisyn kannalta on olennaista, kuinka laajasti alkoholia kohtaamme arjessa.

Suomalaisista selvä enemmistö (85 %) pitäisi väkevien alkoholijuomien myynnin tulevaisuudessakin Alkon yksinoikeutena.

(Alkoholipoliittiset mielipiteet, 2022, THL.)

Alkoholilain uudistus vapautti myyntiä

Suomessa alkoholin myyntiä on vapautettu tai vaadittu vapautettavan, kun muualla Euroopassa suunta on päinvastainen. Vuonna 2018 tehty alkoholilain uudistus toi päivittäistavarakauppoihin aiempaa vahvemmat oluet ja alle 5,5-prosenttiset juomasekoitukset.

Lakiuudistuksen jälkeen alkoholikuolemat ovat lisääntyneet: Vuonna 2018 alkoholisairauksiin ja -myrkytyksiin kuoli 125 ja vuosina 2019 ja 2020 noin 160 ihmistä enemmän kuin vuonna 2017.

Alkoholilain jälkiarvioinnin (*Warpenius ym. 2022*) mukaan uudistus todennäköisesti lisäsi alkoholin tilastoitua kulu- tusta noin kolmella prosentilla verrattuna siihen, millä tasolla kulutus olisi ollut ilman lakiuudistusta.

Yksinoikeusjärjestelmä rajoittaa saatavuutta

”Tutkimusten perusteella yksinoikeusjärjestelmällä on mahdollista poistaa kaupallinen intressi alkoholin myynnin maksimoimiseen ja siten vähentää alkoholihaittoja”

Professori Robin Room, La Trobe University

Keskeisin väline vaikuttaa alkoholin saatavuuteen on alkoholin vähittäismyynnin monopoli, jota Suomessa toteuttaa Alko. Alkon lakisäätöiseen tehtävään kuuluu alkoholihaittojen vähentäminen, eikä se tavoittele voittoa ja myynnin maksimoimista.

Yksinoikeusjärjestelmä on laajasti tutkittu ja vastuullinen keino järjestää alkoholin vähittäismyynti. Sen avulla rajoitetaan alkoholin myyntipaikkojen lukumäärää, myyntiaikoja, vähennetään hintakilpailua, tehdään myynninvalvontaa sekä hillitään markkinointia ja muuta myynnin edistämistä. Järjestelmän kautta kerätyt verot ja osinko käytetään yhteiskunnan hyväksi.

Saatavuuden rajoittamiseen kuuluu myös alkoholin oston ja käytön vähimmäisikärajan asettaminen, ikärajojen valvonta sekä alkoholin myyntiaikojen rajoittaminen.

Mitä yksinoikeusjärjestelmästä luopuminen tarkoittaisi?

Kansainvälinen maailman johtavien alkoholitutkijoiden tutkimusryhmä arvioi, että monopolista luopuminen tarkoittaisi Suomessa vuosittain

- 9 % suurempaa alkoholin kulutusta
- 14 % enemmän alkoholikuolemia (yli +500 kuolemaa)
- 17 % lisää haittakustannuksia (jopa +1,9 miljardia euroa)

(Stockwell, T. ym. (2019) Finnish alcohol policy at the crossroads.)

Verotuksella vähennetään kulutusta

Verotuksella nostetaan alkoholin hintaa ja vähennetään sitä kautta alkoholin kulutusta ja haittoja. Hinta vaikuttaa alkoholinkäytön aloittamiseen erityisesti lasten ja nuorten kohdalla. Alkoholin verotuksesta saatavat tuotot ohjautuvat valtiolle.

Maailman terveysjärjestö WHO suosittelee alkoholiveron korotuksia säännöllisin väliajoin hinta- ja tulotason kehitys sekä inflaatio huomioiden. Lisäksi tärkeää on hintakampanjoinnin ja alkoholi-alennusten rajoittaminen.

Markkinoinnin ja mainonnan rajoittaminen

Mainonta vaikuttaa mielikuviin alkoholista ja alkoholin käyttötappoihin. Mainoksissa alkoholin käyttöä usein normalisoidaan ja haittoja väheksytään. Tutkimuksissa on osoitettu, että alkoholimainonta lisää erityisesti nuorten riskiä alkoholinkäytön aloittamiseen ja humalahakuiseen juomiseen.

Lainsäädännössä tulee huomioida alkoholin markkinointi ja mainonta erityisesti uusissa digitaalisen ja sosiaalisen median kanavissa, huomioida lasten ja nuorten altistuminen niille, sekä rajoittaa myyntiä edistävää sponsoroointia.

Ei vain yksilön asia – alkoholihaitat koskevat kaikkia

Alkoholista aiheutuvat ongelmat eivät rajoitu vain juojaan itseensä. Suuri osa haitoista kohdistuu läheisiin ja muille ihmisille. Alkoholihaitat näkyvät muun muassa onnettomuuksina, ongelmina perheissä ja ihmissuhteissa, terveydenhuollon palveluiden kuormittumisena sekä eriarvoisuuden lisääntymisenä.

Suomalaisille työpaikoille on arvioitu aiheutuvan vähintään 500 miljoonan euron suuruiset vuosittaiset kustannukset poissaolojen, työtehon vähenemisen ja muiden haittojen kautta.

Kelan on arvioitu korvaavan sairauspoissaoloja alkoholinkäytöstä johtuvien sairauksien vuoksi 250 000 päivää vuodessa. Tämä luku ei sisällä lyhyitä alkoholista johtuvia sairauspoissaoloja.

**2,6 miljoonaa suomalaista on kokenut
haittoja muiden juomisesta.**

**Arviolta 70 000 suomalaista lasta kasvaa perheessä,
jossa ainakin toisella vanhemmista on vakava päihdeongelma.**

Alkoholi aiheuttaa syöpää

Alkoholi on tupakan tavoin luokan 1 karsinogeeni eli voimakkaasti syöpää aiheuttava aine. Jo pieni annos alkoholia lisää riskiä sairastua syöpään, eikä sillä ole merkitystä juodaanko alkoholi oluen, viinin tai väkevien muodossa.

Tutkimusten mukaan yksi lasi viiniä päivässä lisää esimerkiksi rintasyövän riskiä noin 10 prosentilla.

Tutkimusryhmän arvion mukaan Suomessa vältettäisiin vuosittain yli 500 syöpäkuolemaa, jos alkoholia ei käytettäisi.

(Stockwell, 2019)

Vuosittain alkoholi aiheuttaa:

46 000	sairaalakäyntiä
2800	työkyvyttömyystapausta
93 000	alkoholisairauksista johtuvaa hoito vuorokautta
250 000	alkoholiin liittyvää poliisin hälytystehtävää
17 500	rattijuopumustapausta
yli 4000	kuolemaa suoraan tai välillisesti

Alkoholikuolemat

Vuodesta 2018 lähtien alkoholikuolemat alkoivat lisääntyä pitkään jatkuneen laskun jälkeen. Vuositasolla lisäys on ollut noin 160 kuolemaa. Erityisesti maksasairauskuolemat ovat lisääntyneet alkoholinkäytön arkipäiväistymisen myötä. Jokainen kuolema tarkoittaa lisää läheisensä alkoholille menettäneitä ihmisiä.

Alkoholikuolemat ovat lisääntyneet siitä huolimatta, että kokonaiskulutus on vähentynyt. Tämä viittaa siihen, että alkoholia paljon käyttävät ovat lisänneet juomistaan muita kuluttajia enemmän.

Vastuullinen alkoholipolitiikka säästää ihmishenkiä. Se on myös tehokas keino vähentää väestöryhmien välisiä terveyseroja.

Mitä ja miten Suomi juo?

Vuonna 2021 suomalaiset joivat 9 litraa 100-prosenttista alkoholia jokaista 15 vuotta täyttäneestä henkilöstä kohti. Tilastoidusta kuluksista Suomessa kulutetaan eniten oluita (46 %). Väkeviä alkoholijuomia ja mietoja viinejä kulutetaan yhtä paljon (21 %).

Alkoholin kokonaiskulutus on ollut laskusuunnassa 2000-luvun puolivälistä lähtien, mikä selittyy erityisesti useilla alkoholiveron korotuksilla ja talouden laskusuhdanteella. Koronan aikana ravintoloiden sulkeminen, tapahtumien peruuntumiset ja matkustusrajoitukset vähensivät kulutusta.

Vaikka kokonaiskulutus on vähentynyt, runsas alkoholin viikkokulutus ja humalajuominen on meillä yleistä. Kaikesta juodusta alkoholista 78 prosenttia on riskikäyttöä. Kuitenkin yli puolet heistä, jotka juovat alkoholia yli riskirajojen, pitävät itseään kohtuukäyttäjinä. Silloinkin, kun terveysriskit ovat kohonneet, moni ei koe omaa alkoholinkäyttöään ongelmalliseksi.

**Alkoholin käyttö vaarantaa terveyden
560 000 suomalaisella.**

**Kaikkiaan noin miljoonan suomalaisen
alkoholinkäyttö on riskirajoilla.**

Suomi on sitoutunut alkoholi- haittojen vähentämiseen

Sosiaali- ja terveysministeriön päihde- ja riippuvuusstrategia tuli voimaan vuonna 2021. Strategiassa on linjattu politiikkatoimien tavoitteet ja painopisteet vuoteen 2030.

Alkoholipolitiikan tavoitteet ovat:

- Vähennetään edelleen alkoholin kokonaiskulutusta ja vähennetään alkoholikuolleisuutta
- Alkoholipoliittisten toimien perustana käytetään kustannus-hyötysuhteeltaan tehokkaimpia alkoholipoliittisia toimia: saatavuuden rajoittaminen, verotus ja mainonnan rajoitukset.

Suomi on sitoutunut myös kansainvälisesti Maailman terveysjärjestö WHO:n globaaliin strategiaan alkoholihaittojen vähentämiseksi. Nämä tavoitteet ja niihin sitoutuminen tulee pitää kirkkaana mielessä, kun alkoholipolitiikkaa tehdään yli tulevien hallituskausien.

Vastuullinen alkoholipolitiikka säästää ihmishenkiä. Sillä voidaan sekä lisätä väestön terveyttä ja hyvinvointia että säästää terveyttä ja sosiaalikuluisia. Vaikuttavilla alkoholipoliittisilla toimenpiteillä edistetään työllisyyttä, tuottavuutta sekä taloudellista ja sosiaalista yhdenvertaisuutta.

Lähteitä ja lisätietoa

Babor, T. ym. (2022). Alcohol: No ordinary commodity. Research and public policy (3. painos). Oxford University Press.

fdslive.oup.com/www.oup.com/academic/pdf/openaccess/9780192844484.pdf

EHYT (2022). Vaikuttavaa alkoholipolitiikkaa: Katsaus Maailman terveysjärjestö WHO:n alkoholipoliittisiin suosituksiin.

ehyt.fi/tuote/vaikuttavaa-alkoholipolitiikkaa-katsaus-maailman-terveysjarjesto-whon-alkoholipoliittisiin-suosituksiin

Mäkelä, P & Karlsson, T (2019). Miten alkoholimonopolit vaikuttavat väestön alkoholinkulutukseen? Katsaus tutkimuskirjallisuuteen.

Yhteiskuntapolitiikka 84 (2019):5–6.

urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019051615817

Mäkelä, P., Warpenius, K & Karlsson T (2022). Alkon yksinoikeusjärjestelmä on tehokas keino ehkäistä alkoholihaittoja. Tutkimuksesta tiiviisti 17/2022.

urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-842-2

Mäkelä, P & Norström, T (2022). Miten vuoden 2018 alkoholilaki vaikutti alkoholin tilastoituun kulutukseen Suomessa? Aikasarjamallinnuksen tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 18/2022.

urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-843-9

THL (2022). Alkoholipoliittiset mielipiteet 2022. Tilastoraportti 8/2022.

urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022033126554

THL (2021). Alkoholijuomien kulutus 2021.

THL (2018). Juomatapatutkimus.

Stockwell, T. ym. (2019) Finnish alcohol policy at the crossroads: The health, safety and economic consequences of alternative systems to manage the retail sale of alcohol. Canadian Institute for Substance Use Research, University of Victoria, BC, Canada.

uvic.ca/research/centres/cisur/assets/docs/report-alko.pdf

Warpenius, K, Mäkelä P & Karlsson T (2022). Vuonna 2018 voimaan tulleen alkoholilain jälkiarviointi. Vaikutukset alkoholin saatavuuteen, kulutukseen ja haittoihin.

urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-893-4

Ehkäisevä päihdetyö koskettaa meitä kaikkia

Päihde- tai rahapeliongelma varjostaa monien elämää tavalla tai toisella, vaikka itsellä ei näitä ongelmia olisikaan.

Alkoholiin, nikotiinituotteisiin ja huumeisiin liittyvän ehkäisevän työn ohella ehkäisemme pelaamisesta syntyviä haittoja. Ennalta-ehkäisy on tehokkain tapa torjua ongelmia niin yhteiskunnan kuin yksilöiden tasolla. Siksi ehkäisevää päihdetyötä tarvitaan kaikkialla: oppilaitoksissa, työpaikoilla ja perheissä.

Kansalaisjärjestömme jäsenenä on yli 120 yhdistystä eri puolilta Suomea. Yhdessä teemme tärkeää työtä kaikenikäisten ja -taustaisten ihmisten parissa koululaisista ikäihmisiin.

Ehkäisevän ja ihmisarvoa kunnioittavan päihdetyön ideana on vahvistaa kaikkea sitä, mikä suojaa ihmistä päihdehaitoilta ja toisaalta ehkäistä ja vähentää niihin liittyviä riskejä ihmisten elämässä.

Päihdetyö on alati kehittyvää ja muuttuvaa. Siksi tarvitaan myös uudenlaisia keinoja ja lähestymistapoja. EHYT:n rooli on tarjota uusinta tutkittua ja luotettavaa tietoa niin päihdetyön kuin päätöksenteon tueksi. Vain tällä tavalla varmistamme inhimillisen ja tehokkaan tavan torjua haittoja, jotka koskettavat koko yhteiskuntaa. Ehkäistään päihde- ja peliongelmiä jo ennen kuin ne syntyvät.

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry
ehyt.fi

